

EVROPA VE DRUHÉ POLOVINĚ DEVATENÁCTÉHO STOLETÍ

Francie za vlády Napoleona III.

ÚLOHA 1: Co se ve Francii událo mezi léty 1789 a 1848? (zamyslete se nad revolucí, republikou a císařstvím)

Roku 1848 se **Ludvík Napoleon Bonaparte** stal **prezidentem tzv. druhé republiky**.

Roku **1851** mu byl prezidentský úřad prodloužen na dobu **deseti let**.

A v roce **1852** se prohlásil císařem **tzv. druhého císařství** jako **Napoleon III.**

ÚLOHA 2: Jaký byl rodinný vztah Napoleona III. k Napoleonu I.?

Napoleon III. se považoval za **reformátora**

- sliboval mír a lepší život
- podporoval **ekonomický růst**
- zmírnil nezaměstnanost tím, že podporoval **veřejné práce**
- **přestavěl Paříž** – stala se kulturním centrem, vystavěly se nové budovy, nábřeží Seiny, nové bulváry (např. Champs Elysées)
- podporoval vývoj **průmyslové revoluce** – nejdřív to způsobilo ekonomický růst, ale továrny se nerozvíjely dostatečně rychle, a to způsobilo zpoždění ekonomiky, takže Francie zůstávala pozadu za Německem, Británií a USA

Navzdory výše zmíněným snahám bylo ve Francii hodně **sociálního napětí a povstání** a dělníci a socialisté zakládali **radikální organizace**.

ÚLOHA 3: Čím byly kolonie pro Evropu významné?

Z těchto důvodů se Napoleon III. zajímal o **koloniální politiku a expanzi**.

- Francie získala kolonii v **Indočíně** (Vietnam), **Alžírsku** a **Maroku**.
- Francie také **investovala do vybudování Suezského kanálu**, který byl otevřen v roce 1864.

ÚLOHA 4: V roce 1852 Napoleon III. prohlásil: „*Impérium znamená mír.*“ Co tím myslel?

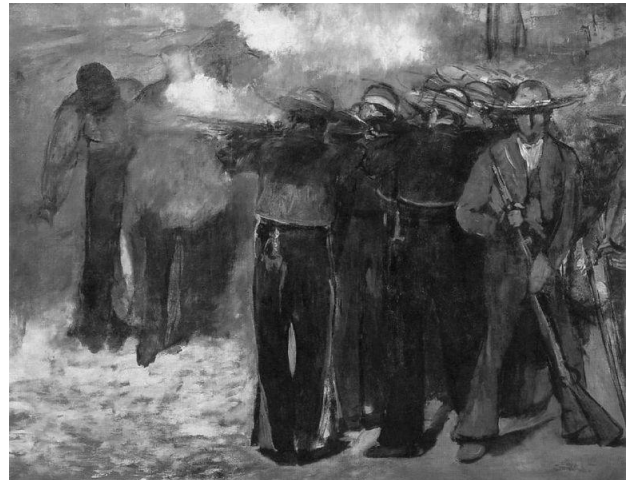
Navzdory řečem o míru se Francie zúčastnila zejména **Druhé opiové války** (1856-1860) společně s Británií, proti Číně. Opiové války byly britsko-čínské války způsobené sporem o obchod s opiem v Číně. Skončily čínskou porážkou a smlouvou uzavřenou v Nankingu. Velká Británie získala Hong Kong.

Francie bojovala i v **Krymské válce** (1853-1856) proti Rusku, na straně Británie a Turecka. (viz další poznámky ohledně Ruska)

Napoleon III. pomohl Camillu Cavourovi a italským nacionalistům v jejich boji za nezávislost na Rakousku. Prezentoval se jako osvoboditel Itálie. Francie chránila svými vojsky i papeže v Římě až do vypuknutí prusko-francouzské války.

Mexické dobrodružství Napoleona III. (1863-1867)

- Napoleon III. vyhlásil v Mexiku císařství, protože mexická vláda neplatila své dluhy. Císařskou korunu nabídl habsburskému arcivévodovi **Maxmiliánovi**.
- Došlo však k povstání podporovanému z USA a Napoleon III. musel stáhnout svá vojska a požádal Maxmiliána, aby Mexiko opustil. Ten odmítl a čelil povstání sám, ale nakonec byl v Mexiku ve věku 34 let popraven.
- Napoleon III. byl za jeho osud obviňován.

Maxmiliánova poprava, namaloval Edouard Manet

Prusko-francouzská válka (1870-1871)

- Napoleon III. chtěl Prusko oslabit a zároveň německý kancléř Otto von Bismarck chtěl válku, která by mu pomohla sjednotit Německo.
- Bismarck válku vyprovokoval tím, že upravil znění tzv. **Emžské depeše** ohledně možného nároku Hohenzollernů na španělský trůn, tak, aby to vypadalo vážně. Napoleon III. tím byl rozzloben a vyhlásil válku.
- Francie zůstala ve válce osamocená.

ÚLOHA 5: Proč Rakousko odmítlo v této válce pomoci Francii?

- Dvě nejvýznamnější bitvy války byly **bitva u Sedanu** a **bitva u Mét**, které Francie obě prohrála. Napoleon byl dokonce zajat a Paříž byla v obležení.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Během války vypukla v Paříži revoluce a tzv. druhé impérium skončilo.
- Příměří bylo podepsáno v lednu 1871 v Zrcadlové síni ve Versailles a došlo zde k založení německého císařství. Francouzi na tuto urážku nikdy nezapomněli.

Prusko-francouzská válka způsobila ve Francii mnoho utrpení, zvláště v Paříži. V **září 1870** vypukla **revoluce**. **Napoleon III. byl sesazen** a musel odejít do exilu. 9. září byla vyhlášena **tzv. třetí republika**. Nová prozatímní vláda ovšem pokračovala ve válce s Pruskem.

Lidé byli ale stále nespokojeni a v **březnu 1871** začala **občanská válka**. 28. března byla vyhlášena **Pařížská komuna**. Řídilo ji mnoho různých společenských skupin (socialisté, anarchisté, demokraté atd.). Zavedli demokratické reformy (např. právo na vzdělání, volené úředníky, dělnické reformy, bezplatnou zdravotní péči), ale mnoho z nich nakonec nebylo plně uskutečněno. Komuny vznikly i např. v Lyonu, Marseille atd.

Vláda třetí republiky zaútočila na pařížskou komunu a po týdnu krvavých bojů byla **komuna** 28. května **poražena**. Následovalo kruté pronásledování, hromadné popravy, zatýkání a deportace do kolonií. **Třetí republika pokračovala**.

Jak vláda třetí republiky pokračovala ve svém boji o udržení autority, vyjednala si pomoc Německa. 10. května **1871** ukončila oficiálně prusko-francouzskou válku **frankfurtská smlouva**.

Na **konci sedmdesátých let 19. století** zavládla ve Francii **stabilita**, ale země zůstala **levicově zaměřená**.

1884 – Dreyfusova aféra – důstojník židovského původu Dreyfus byl neprávem obviněn ze špionáže pro Německo a odsouzen. Lidé protestovali a dlouho trvalo, než byl proces v roce 1906 obnoven a Dreyfus byl rehabilitován. Aféra poukázala na přítomnost **antisemitistické** atmosféry ve Francii.

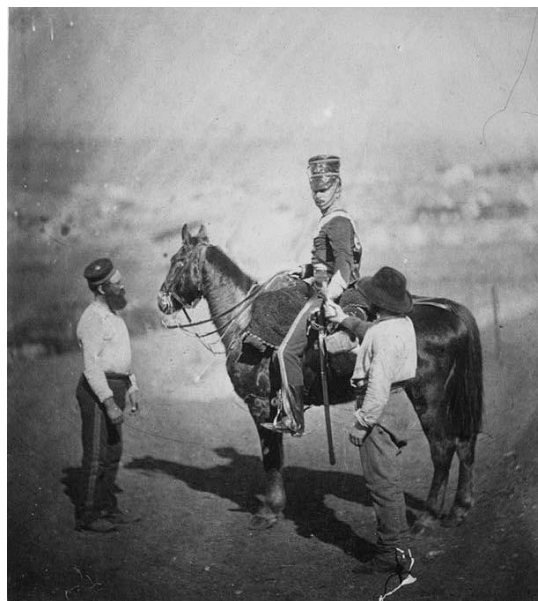
Rusko

ÚLOHA 6: Co se stalo v Rusku roku 1825?

Po těchto událostech byl **Mikuláš I.** již velmi nedůvěřivý a ztratil veškeré počáteční naděje na liberální reformy. V důsledku toho bylo Rusko v polovině devatenáctého století **reakcionářský a zpátečnický absolutistický stát.**

Krymská válka (1853-1856)

- příčina války – **Rusko** napadlo **Osmanskou říši**, aby ochránilo pravoslavnou církev na tureckém území. Británie a Francie nechtěly, aby Rusko získalo v dané oblasti větší vliv (zvláště Bospor a Dardanely), a tak se v konfliktu přidaly na stranu Turecka.
- Rusko požádalo svého spojence Rakousko o pomoc, ale to odmítlo. To Rusko považovalo za zradu a tím definitivně skončila Svatá aliance.
- Rusko tedy bojovalo samo a **válku prohrálo.**
- Krymská válka byla výjimečná i pro tři novinky:
  - Zdravotnická péče o zraněné byla na příšerné úrovni – dělalo se mnoho amputací a více mužů zemřelo na nemoci způsobené podmínkami v lazaretech, než kolik jich bylo zabito v boji. **Florence Nightingalová** vedla skupinu zdravotních sester, které doprovázely britská vojska na frontu. O roli choroboplodných zárodků se tehdy ještě nevědělo, ale ona sbírala statistické údaje o **souvislosti mezi špatnými hygienickými podmínkami a počtem umírajících mužů.** Po svém návratu o tom hovořila s královnou Viktorií a dostala šanci **zlepšit podmínky v nemocnicích.**
  - Krymská válka byla rovněž první dokumentovaná **fotografiemi.**
  - Díky práci Florence Nightingalové a fotografiím si veřejnost brzy uvědomila, že je potřeba něco dělat se situací vojáků ve válkách. A tak byl v sedmdesátých letech devatenáctého století v Ženevě založen **Červený kříž.** Jeho účelem bylo zajistit pomoc zraněným a nemocným. Později byli zahrnuti i váleční zajatci a civilisté. (Ženevská úmluva od té doby zachránila miliony životů.)

Alexandr II. (1855-1881)

- zdědil trůn po svém otci, Mikuláši I., který vládl jako autokrat
- když Mikuláš I. zemřel, byla země zapletena do Krymské války a hrozily nepokoje
- v roce 1856 vycouval Alexandr II. z války a přiznal porážku
- jeho politická strategie a činy byly zaměřené na záchranu absolutismu, ale pomalu se mu podařilo zrealizovat některé liberální reformy, takže získal přezdívku **Car osvoboditel**
- podporoval rozvoj ekonomiky, např. průmyslu a železnic

Patent o zrušení nevolnictví - 1861

- zrušil nevolnictví
- ale Rusko na tento krok ještě nebylo zcela připraveno a nevolníci se museli naučit postarat o sebe sami, ale na to jim chyběla půda
- patent zvýšil Alexandrovu oblíbenost mezi lidmi

Bezprostředně **po roce 1861 a mezi léty 1861 a 1864** se situace zlepšila a bylo možno uvolnit kontrolu nad lidmi – došlo k **uvolnění poměrů**.

Navzdory odměnám a dobrým úmyslům ale došlo k **sociálnímu napětí a nepokojům**.

Takže **po roce 1865** zase přišlo **utužení kontroly** kvůli mnoha hrozbám carovi a vládě a car se navrátil k cenzuře, zatýkání a tajné policii.

Lidé měli na budoucnost Ruska rozdílné názory

- **západníci** – chtěli Rusko přiblížit západní Evropě
- **slavjanofilové** – mysleli, že Rusko by se mělo držet vlastní kultury a tradic a vyvarovat se vlivu západní Evropy

S revoluční opozicí se carové devatenáctého století museli potýkat.

- nejnebezpečnější opozicí byli **extremisté**, kteří chtěli svých cílů dosáhnout jakkoliv, i násilím a atentáty
- jednou z nejsilnějších skupin byla **Narodnaya volya** (teroristická organizace, které se nakonec podařilo Alexandra II. zavraždit)
- jedním z nejvlivnějších revolucionářů byl **Michail Bakunin** (který byl v roce 1849 v kontaktu i s českými revolucionáři)

V druhé polovině devatenáctého století přišla do Ruska nová společenská a politická ideologie – **marxismus**

- byla založena na myšlenkách **Karla Marxe**, který je sepsal v **Komunistickém manifestu**, na kterém spolupracoval s **Bedřichem Engelsem**

ÚLOHA 7: Znáte základní myšlenky marxismu?

ÚLOHA 8: Co byl „proletariát“?

- brzy marxismus přijali ruští intelektuálové a přizpůsobili ho svým podmínkám
- **Vladimír Iljič Lenin** si Marxovy myšlenky osvojil a vytvořil hybridní doktrínu **marxismus-leninismus**
- **Iskra** byly ruské marxistické noviny

Sjednocení Německa

ÚLOHA 9: Jaké bylo ujednání Vídeňského kongresu ohledně německých zemí v roce 1815?

Faktory podporující sjednocení Německa

- Celní spolek
- německý romantismus (Goethe, Schiller, univerzity)
- kulturní integrace (německý jazyk) a historická výročí (bitva u Lipska, Luther)
- železnice a průmyslové vazby
- liberalismus

Faktory zpomalující sjednocení Německa

- Metternich a Rakousko
- nezájem Pruska
- *Kleinstaaterei* (mnoho malých rozdělených států)
- obavy, že nový spolek by byl slabý

ÚLOHA 10: Jak v Německu probíhal revoluční rok 1848? Proč se v tom roce Německo nepodařilo sjednotit?

ÚLOHA 11: Vzpomenete si, jaké byly dvě hlavní koncepce sjednocení Německa?

a) velkoněmecká -

b) maloněmecká -

1850 – olomoucké dohody „Olomoucké ponížení“ – Fridrich Vilém IV. souhlasil s rakouskými požadavky na obnovení německého spolku

Otto von Bismarck (1815-1898)

- 1862 – za krále Viléma (1861-1888) se stal **ministerským předsedou**
- již od začátku potlačoval požadavky liberálů
- „*Velké věci nebudou rozhodnuty řečmi a rozhodnutím většin...ale krví a železem.*“

ÚLOHA 12: Co Bismarck mínil „krví a železem?“

- byl proti liberálům a podporoval konzervativce (Junkery)
- navýšení armádního rozpočtu

Severoněmecký spolek založilo Prusko (bez Rakouska) v roce 1866

Sjednocení Německa napomohly tři války:

- **1864 – Válka s Dánskem o Šlesvicko-Holštýnsko**
  - spolupráce s Rakouskem
  - Dánsko prohrálo, Prusko získalo Šlesvicko, Rakousko získalo Holštýnsko
  - Prusko se stalo nejsilnějším z německých států
- **1866 – Prusko-rakouská válka**
  - **bitva u Sadové** (= Hradec Králové, Königgratz) **3. července 1866** – Rakousko prohrálo
  - Rakousko ztratilo šanci podílet se na sjednocení Německa
  - pruská hegemonie se stala očividnou
  - Sasko se připojilo k Severoněmeckému spolku
- **1870 – prusko-francouzská válka**
  - vyprovokována Emžskou depeší
  - Francie byla poražena
  - a po podpisu příměří – **18. ledna 1871** – bylo podepsáno **Sjednocení Německa v Zrcadlové síni ve Versailles** (viz poznámky o Francii)
Bylo vyhlášeno **německé císařství** a král Vilém se stal **císařem Vilémem I.**
  - válka skončila podpisem frankfurtského míru – Německo získalo Alsasko-Lotrinsko a Francie musela platit

Po svém velkém úspěchu se Bismarck stal **kancléřem** nového německého císařství

Bismarckova vnitřní politika:

- posílil ekonomiku
- podporoval industrializaci a rozvoj měst
- **Kulturkampf** – cílem bylo omezit vliv katolické církve
- byl silně zaměřen proti sociálním demokratům a dělnickým třídám
- **politika cukru a biče**
  - zakázal Sociálně demokratickou stranu a zrušil jejich politické spolky
  - zavedl ale i mnoho sociálních zákonů a sociální pojištění (zdravotní pojištění, sociální výhody)
- zahájil **radikální směr zahraniční a imperiální politiky**
- řekl prý: „*Němci se bojí Boha, ale nikoho jiného.*“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sjednocení Itálie

ÚLOHA 13: Jak vypadalo politické rozdělení Itálie v první polovině devatenáctého století?

Italské národní hnutí se nazývalo **Risorgimento**.

Většinou se opíralo o tajná nacionalistická hnutí, např. **karbonáři**.

První pokusy o vyhlášení **ústavy** proběhly v roce 1820, ale bez úspěchu.

ÚLOHA 14: Co se v Itálii událo během revolučních let 1848 a 1849? Proč snahy o sjednocení selhaly?

Rozdílné představy o tom, jak sjednocení dosáhnout

- Nejrozšířenější myšlenka byla sjednotit Itálii jako **republiku**. Prosazovali ji **Giuseppe** _____ a **Giuseppe** _____.
- Další vyhlíželi k jedinému skutečně nezávislému italskému státu – **Piemonstko-sardinské království** a jeho savojskému králi Viktoru Emmanuelovi II.
- Někteří lidé doufali i v jiné způsoby sjednocení, např. federalistická Itálie pod vedením zreformovaného papežství. Avšak **papež Pius IX.** sám potřeboval pomoc Francie, aby obnovil svou moc v papežském státě roku 1849. Francouzské jednotky potom v Římě zůstaly, aby ho chránily. (I přesto, že Napoleon III. sám málem zahynul při pokusu o atentát rukou karbonáře Felice Orsiniho roku 1848.)

ÚLOHA 15: Proč Napoleon III. podporoval papeže a italské pokusy o sjednocení?

Roku 1852 byl **Camillo Cavour** jmenován **ministerským předsedou Piemontsko-sardinského království**. Království nebylo demokracií, ale od roku 1848 mělo vlastní **ústavu**. Od roku 1849 mu vládl **Viktor Emmanuel II.**

Roku 1855 **Piemonstko-sardinské království** poslalo vojenskou pomoc Francii a Británii v **Krymské válce**, a přidalo se tak na vítěznou stranu.

Roku 1858 **Napoleon III. a Camillo Cavour** podepsali **tajnou dohodu** v Plombières.

- Mimo jiné Francie slíbila vojenskou pomoc Piemontsko-sardinskému království na osvobození Lombardie a Benátska z rakouské nadvlády, některé země byly připojeny k Piemontsko-sardinskému království a Francie měla získat Savojsko a Nice.

Roku 1859 Rakousko napadlo Piemontsko-sardinské království a po krvavé bitvě u Solferina – Francie a Piemontsko-sardinské království zvítězily.

- Napoleon se rozhodl Francii dostat z konfliktu, takže souhlasil s mírovými podmínkami:
  - Piemontsko-sardinské království získalo Lombardii a Miláno
  - Rakousko si ponechalo Benátsko

Roku 1860, po vlně vlasteneckých revolucí a plebiscitech ve střední Itálii, se vévodství Parma, Modena a Toskánsko připojily k Piemontsko-sardinskému království.

Poté, co bylo venkovské povstání na Sicílii poraženo Králem Obojí Sicílie, se Garibaldi a jeho armáda „tisíce mužů v červených košilích“ vylodili na Sicílii a porazili sicilského krále, který musel uprchnout. Garibaldi po nějakou dobu vládl jako diktátor, ale posléze předal moc do rukou sardinského krále.

Plebiscity v Neapoli a papežském státu rovněž ukázaly, že se lidé chtěli připojit k Piemontsko-sardinskému království.

Roku 1861 bylo v Turínu vyhlášeno Italské království s králem Viktorem Emmanuelem. Řím a Benátsko tam ještě nepatřily.

Roku 1866, po neúspěchu ve válce proti Prusku, muselo Rakousko odevzdat Benátsko Itálii, protože Itálie stála na straně Pruska.

V roce 1870 byla francouzská vojska chránící papeže stažena a Itálie toho využila k obsazení Říma. Papež prchl do Vatikánu.

Roku 1871 se Řím stal oficiálním hlavním městem Itálie.

ÚLOHA 16: Na mapách vybarvěte státy, které tvořily Itálii v jednotlivých etapách sjednocení:

Piemontsko-sardinské království roku 1815

Území sjednocená v letech 1859-1869

Území sjednocená v letech 1870-1871

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Balkán

Na Balkáně bylo jen několik nezávislých států, ale většina národů byla podmaněna Osmanskou říší. Existovalo zde mnoho nacionalistických hnutí, např. řecké, bulharské a srbské. Který z těchto národů dosáhl samostatnosti jako první?

ÚLOHA 17: Proč se Turecku přezdívalo *Nemocný muž na Bosporu*?

tzv. východní otázka – znamenala snahu evropských států určit budoucí osud této oblasti, když viděly, jak Osmanská říše stále více slábne. Největší zájem o oblast měly Rusko a Rakousko. A obě země očekávaly pomoc od Británie a Francie.

ÚLOHA 18: Proč se Rusko cítilo oprávněno zasahovat do politiky na Balkáně a co tolik chtělo od Turecka?

Po **Krymské válce** byla Osmanská říše oslabena ještě víc, a to posílilo vlny nacionalismu a boj za nezávislost na Balkáně ve druhé polovině devatenáctého století:

- Roku 1859 **Moldávie a Valašsko** utvořily personální unii a potom roku 1861 byl tento nový stát uznán jako **Rumunsko**. Po povstání roku 1866 získalo nového krále – Karla I. z dynastie Hohenzollernů. Přesto ale zůstávalo stále pod kontrolou Osmanské říše.
- V sedmdesátých letech devatenáctého století proběhla i neúspěšná národně osvobozenecá hnutí v **Bosně a Hercegovině**.
- **Bulharské osvobozenecé hnutí** bylo řízeno vlastenci z exilu a většinou mu chyběla jednotnost. Roku 1876 proběhlo silné, ale neúspěšné povstání.
- **Srbsku** vládla rodina Obrenovičů, pod osmanským protektorátem. Milan Obrenović vedl neúspěšnou válku proti Osmanské říši v roce 1876.

V **rusko-turecké válce (1876-1877)** byla **Osmanská říše poražena**. Válka skončila **mírem uzavřeným v San Stefanu roku 1878**:

- Rusko chtělo vytvoření tzv. „Velkého Bulharska,“ tvořeného mnoha malými státy a s přístupem k Egejskému moři, a to pod ruským protektorátem
- Turecko ztratilo své postavení na Balkáně
- Srbsko a Černá hora získaly nezávislost

Avšak uskutečnění sanstefanského míru by ještě více oslabilo Turecko a Rusko by v dané oblasti posílilo ještě více.

ÚLOHA 19: Které státy by nestály o zvýšení ruského vlivu v oblasti Balkánu?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Aby odvrátil hrozící ztrátu rovnováhy sil v oblasti, pozval Otto von Bismarck zúčastněné státy na konferenci – **Berlínský kongres roku 1878.**

- Cílem bylo dosáhnout znovu **rovnováhy sil.**
- Důsledkem kongresu bylo, že Rusko neuspělo ve své snaze o vytvoření Velkého Bulharska a nezískalo na Balkáně další vliv.
- Byly vytvořeny tři **nezávislé státy** – **Srbsko, Rumunsko a Černá hora** (Bulharsko požívalo jistou autonomii, ale na svou nezávislost muselo čekat až do roku 1908, Řecko již nezávislé bylo).
- **Bosna a Hercegovina** byly umístěny pod rakouskou nadvládu.

Po berlínském kongresu na Balkáně zůstaly pouze celkem slabé státy. Nebyly ekonomicky dostatečně rozvinuté a postupně upadaly do stále větší závislosti na evropských mocnostech, které tak v této oblasti pěstovaly svůj vliv.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OPAKOVÁNÍ:

ÚLOHA 20:

Vyjmenujte úspěchy i neúspěchy Napoleona III.

ÚLOHA 21:

Čím se Krymská válka zapsala do dějin?

ÚLOHA 22:

Jaké byly největší problémy Ruska 19.století?

ÚLOHA 23:

Jaké nové myšlenky se objevily v Rusku ve druhé polovině 19.století?

ÚLOHA 24:

Jaké faktory napomohly sjednocení Německa?

ÚLOHA 25:

Jaké faktory napomohly sjednocení Itálie?